

УДК [930.253:061.23-054.72](437:477)

В. В. АНТОНЕНКО*

**ДОКУМЕНТИ ЦДАГО УКРАЇНИ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ
УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЕМІГРАЦІЇ
(за матеріалами колекції документів
“Український музей у Празі”)**

Проаналізовано документальний комплекс ЦДАГО України з історії діяльності українських громадських організацій в еміграції міжвоєнного періоду, подано огляд їх видового складу, хронологічних меж та інформаційного наповнення.

Ключові слова: документ; “Празький архів”; українські громадські організації; ЦДАГО України.

Перша світова війна, поразка національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., політика польської влади на західноукраїнських землях у міжвоєнний період, окупація угорськими військами Карпатської України в 1939 р. і радянізація, що супроводжувала приєднання територій Західної України до СРСР із початком Другої світової війни, зумовили велику хвилю української національно-політичної еміграції до країн Європи та Америки у 1918–1945 рр. Лише за декілька років після завершення Першої світової війни за межами Батьківщини опинилося від 80 до 100 тис. українців¹, значну частину яких становили громадсько-політичні, військові, церковні, культурні діячі та науковці.

Розпорошеність національно-патріотичних сил у роки Української революції відобразилась і на відносинах у середовищі міжвоєнної української еміграції. Відповідно до власних ідеологічних симпатій українці на чужині гуртувалися навколо декількох політичних осередків: Державного центру УНР, гетьманців-монархістів, Проводу ОУН та соціалістичного табору². Водночас упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. на європейських теренах постали та розгорнули широку діяльність численні українські громадські об’єднання, науково-освітні, культурно-мистецькі та видавничі інституції тощо.

* *Антоненко Вікторія Володимирівна* – архівіст I категорії відділу використання інформації документів Центрального державного архіву громадських об’єднань України, аспірантка історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У зв'язку з необхідністю збереження документального масиву, вивезеного в еміграцію урядовцями УНР, ЗУНР та Української Держави П. Скоропадського і приватними особами, а також для збирання матеріалів, напрацьованих українськими діячами вже за кордоном, на початку 1920-х рр. у Польщі, Чехословаччині, Австрії та Франції виникли перші українські архівні осередки. Упродовж міжвоєнних років найбільші документальні колекції сформувались у фондах Головного військово-історичного музею-архіву армії УНР, Музею-архіву визволення України (м. Тарнів, Польща); Українського національного музею-архіву при Українському громадському комітеті, Музею визвольної боротьби України, Українського історичного кабінету при Міністерстві закордонних справ Чехословацької Республіки (м. Прага, ЧСР); Української бібліотеки імені Симона Петлюри (м. Париж, Франція)³. Увесь комплекс документальних (архівних, бібліотечних і музейних) зібрань української міжвоєнної еміграції як у вітчизняній, так і в зарубіжній історіографії отримав умовну назву “Празький архів”/ “Празький український архів”, оскільки основний масив цих матеріалів “походить” саме з Праги, де зосереджувалися найбільші осередки їх накопичення та зберігання. До “Празького архіву” належать також документи з інших центрів української еміграції в Європі: Тарнова, Кракова, Відня, Парижа, Берліна тощо, що були приєднані до цієї архівної колекції внаслідок післявоєнних переміщень та опрацювання.

До вітчизняних архівів документи української міжвоєнної еміграції потрапили в результаті трьох трансакцій у 1945, 1958 та 1983 рр. і нині зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України, Центральному державному архіві громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), Центральному державному історичному архіві України, м. Львів, Центральному державному кінофотофоноархіві України ім. Г.С. Пшеничного, Державній науковій архівній бібліотеці, м. Київ та у кількох обласних державних архівних установах.

Витоки наукових досліджень “Празького архіву” сягають першої половини 1990-х рр., коли з публікаціями Л. Лозенко та Л. Яковлевої⁴ було вперше визнано, що більшість міжвоєнних українських колекцій із Праги насправді зберігаються в м. Києві. Впродовж наступних років до історії формування, переміщення та опрацювання архівів української еміграції звертались у своїх працях Т. Боряк, П. К. Грімстед, С. Заремба, А. Кентій, М. Мушинка, С. Наріжний, М. Палієнко, І. Срібняк, Н. Топішко⁵. На основі документів з цієї колекції захищено кілька дисертацій, опубліковано наукові статті та монографії⁶.

Архівні зібрання української еміграції міжвоєнного періоду в ЦДАГО України об'єднані у фонді № 269 – “Колекція документів “Український музей в Празі”⁷. Більшість із цих матеріалів у вигляді

ді компактного розсипу були передані Комітетом державної безпеки УРСР до архіву (на той момент – Партархів Інституту історії партії при ЦК Компартії України) в 1988 р.⁸. Частина ж документів, що увійшли до “Колекції...”, були виявлені у сховищах архіву. Встановити час і джерела їх надходження, на жаль, так і не вдалося. На момент створення ЦДАГО України матеріали “Празького архіву” перебували на таємному зберіганні та були недоступні для дослідників⁹.

Науково-технічне впорядкування означеного документального комплексу розпочалося в 1993 р. Із 1997 до 2000 рр. цією справою займався видатний учений-архівіст, історик, науковий співробітник ЦДАГО України, заслужений працівник культури України А. Кентій. Матеріали фонду № 269 у кількості 1649 од. зб. класифіковані і систематизовані ним за трьома описами: документи українських організацій, союзів, спілок, товариств і громад в еміграції; документи українських державних, військових, громадсько-політичних діячів, представників науки, культури, освіти та ін.; друковані видання (часописи, газети, бюлетені, брошури тощо). Завершення впорядкування та реставраційно-палітурних робіт над “Колекцією документів “Український музей в Празі” сприяло введенню до наукового обігу великої частини цінних документів із новітньої історії України, що до цього часу були невідомими для істориків. Частина цих матеріалів опублікована у збірнику “Українська політична еміграція 1919 – 1945: Документи і матеріали” (К., 2008 р.). До нього увійшло більше півтисячі документів “Празького архіву” з фондів ЦДАГО України¹⁰. Публікація цього збірника стала важливим внеском у збагачення джерельної бази з вивчення української еміграції міжвоєнного періоду¹¹. Проте значна частина документального комплексу “Колекції документів “Український музей в Празі” залишається маловідомою для широкого кола дослідників. З огляду на це постала необхідність підготувати огляд документів, у якому окреслюється видовий склад, хронологічні межі та інформаційне наповнення документів українських громадських організацій в еміграції міжвоєнного періоду, що зберігаються у ЦДАГО України.

Матеріали з історії створення та діяльності українських громадських організацій входять до опису № 1 “Документи і матеріали українських організацій, союзів, спілок, товариств і громад на еміграції”. Їх загальний обсяг складає 155 справ (спр. № № 187 – 341). Хронологічно цей документальний комплекс охоплює 1917–1943 рр., а його географія сягає території сучасних Австрії, Болгарії, Німеччини, Польщі, Сполучених Штатів Америки, України, Франції, Чехії та Словаччини, а також фрагментарно Бельгії, Канади, Туреччини та Швейцарії. Серед окреслених архівних матеріалів є рукописні, машинописні і друкарські документи українською, англійською, французькою, німецькою, чеською та іншими мовами. Авторами деяких з них є видатні україн-

ські громадські діячі: Д. Андрієвський, Д. Антонович, Ю. Артюшенко, Л. Бич, М. Галаган, В. Кедровський, Д. Левицький, К. Лоський, Б. Мартош, А. Мельник, І. Огієнко, Т. Омельченко, В. Петрів, В. Приходько, С. Русова, М. Славинський, Б. Цибульський, О. Шаповал, С. Шелухін, О. Шульгін та ін. Ці документи містять відомості про функціонування за кордоном понад 30 громадських осередків емігрантів з України: Української жіночої національної Ради, Українського громадського комітету, Групи української національної молоді високих шкіл, Українського республікансько-демократичного клубу, Комітету для вшанування та оборони імені С. Петлюри, Української громади, Виконавчої комісії українських емігрантських організацій у справі міжнародних “нансенівських” паспортів, Комісії для переведення акцій протесту лекторського персоналу Української господарської академії в Подєбрадах проти масових арештів на Україні, Союзу українських емігрантських організацій, Центрального виконавчого комітету представників українських емігрантських організацій для переведення акції протесту проти польського терору на західних землях України, Підготовчого комітету для скликання Всеукраїнського національного конгресу (Чехословацька Республіка), Українського центрального комітету в Польщі, Української громади в Німеччині, Українського національного об’єднання в Німеччині; Українських емігрантських організацій у Франції та багатьох інших.

За номінальною ознакою окреслений комплекс документів – це, головним чином, статuti, положення та програми діяльності українських громадських організацій в еміграції (в тому числі їхні проекти та чорнові варіанти з правками); стенографічні виклади засідань, рукописні та машинописні протоколи, резолюції установчих, загальних і ліквідаційних зборів, нарад, пленумів, списки присутніх, мандати та уповноваження делегатів тощо; меморандуми, декларації, комунікати (відозви), ноти, звернення, обіжники (циркуляри) керівних органів громадських осередків, їхніх лідерів чи окремих членів; довідки, звіти, інформаційні повідомлення про діяльність; доповіді, тези, реферати, тексти промов відомих громадських діячів; списки членів, заяви про вступ, анкети, життєписи українців-емігрантів, членські картки; друковані видання громадських організацій (інформаційні листки, вісники, часописи, бюлетені, брошури); оголошення, афіші та запрошення на культурно-освітні, науково-популярні та меморіальні заходи; листи, телеграми, фотографії та ін.

Через розосередженість документів “Празького архіву” між різними архівними установами більшість із вищезгаданих матеріалів має фрагментарний характер. Це дещо ускладнює їх класифікацію, унеможливаючи системний аналіз архівних джерел з історії діяльності українських громадських організацій міжвоєнного періоду, що відквалилися в

“Колекції...” ЦДАГО України. У зв’язку з цим огляд документів подається за тематико-хронологічним принципом, що передбачає їх умовне групування відповідно до проблем, які виникали в ході життєдіяльності українських громад в еміграції, або ж подій в Українській РСР, на західноукраїнських землях під владою Польщі та в Підкарпатській Русі / Карпатській Україні, котрі знаходили найбільше відлуння в середовищі української еміграції.

Так, організаційно-правові засади функціонування українських громад в еміграції досить повно розкривають їхні установчі документи: статuti, правильники, положення, регуляміни тощо¹². Як свідчать ці матеріали, громадські організації ставили за мету, в першу чергу, розбудову незалежної і демократичної Української держави, забезпечення її підтримки серед міжнародної спільноти, об’єднання широких кіл українців-емігрантів заради захисту їхніх правових, матеріальних і культурних інтересів, їх представництва перед урядовими установами і посадовцями тощо. Окремі з них виникали як реакція на конкретні події в середовищі української еміграції чи на території України та спрямовували свої зусилля на вшанування пам’яті видатних українських діячів, збереження та популяризацію українських народних традицій, організацію протестних заходів з різних приводів та ін. Означена група документів також дає можливість простежити хронологію становлення українських громадських організацій, їх структуру та керівний склад, умови членства, фінансові основи діяльності та інші питання, пов’язані з базовими засадами їх функціонування.

Досить широко представлені у фонді № 269 документи громадських об’єднань, що висвітлюють проблему ідентифікації українців за кордоном. Зважаючи на велику кількість емігрантів із теренів колишніх Російської та Австро-Угорської імперій, на початку 1920-х рр. міжнародна спільнота розпочала процес із визначення правового статусу біженців, видаючи українцям так звані “нансенівські” паспорти (назва походить від імені Верховного комісара у справах російських біженців при Лізі Націй Ф. Нансена) із записом “russe” в графі з національністю. Із протестами проти цього виступили спеціально створені Виконавча комісія українських емігрантських організацій у ЧСР у справі міжнародних “нансенівських” паспортів та Комісія лекторського персоналу і адміністрації Української господарської академії у Подєбрадах (ЧСР) у справі “нансенівських” паспортів¹³. Поряд із протоколами засідань, нарад і пленумів цих громадських організацій, важливе місце серед документів “Празького архіву” посідають меморандуми, ноти, комунікати, проекти звернень українських громадсько-політичних діячів Б. Мартоса, С. Шелухіна, О. Шульгіна до Ліги Націй зі спробами обґрунтування етнічної і державної окремішності українського народу й права

для українських емігрантів називатися своїм “національним іменем”¹⁴. У “Колекції...” також міститься меморандум російських організацій, членів консультативного комітету при Верховному комісарі, датований 12 квітня 1929 р., у якому це право повністю заперечується¹⁵.

Серед численного листування вищезгаданих комісій з іншими українськими громадськими осередками, що зберігається в ЦДАГО України, значний інтерес становлять листи Громадсько-допомогового комітету української еміграції в Румунії, Союзу українських емігрантських організацій у Франції, Українського центрального комітету у Польщі та Української національної ради в Бельгії про ситуацію з “нансенівськими” паспортами поза межами Чехословаччини¹⁶. На увагу заслуговує також лист управи Об’єднаних хліборобських та інших класових організацій до Комісії лекторського персоналу і адміністрації Української господарської академії у Подєбрадах від 14 березня 1930 р., що містить свідчення про неспроможність української еміграції виробити спільну позицію навіть щодо такої важливої проблеми, як оборона “національного імені”¹⁷.

У документах ЦДАГО України відображена ще одна важлива проблема – процес консолідації українців в еміграції. Роз’єднані у політичній площині, упродовж 1920–1930-х рр. вони неодноразово намагалися об’єднатися в рамках однієї громадської організації. Матеріали “Колекції...” свідчать, що гасла з програмних документів працювати “спільно, поминаючи конфесійні чи політичні різниці”¹⁸ носили найчастіше декларативний характер. Серед документів “Празького архіву” привертає увагу відозва “До українського громадянства на еміграції у Франції” від 1 липня 1925 р., що містить інформацію про бажання різних політичних сил – як прорадянського, так і пропольського спрямування – переорієнтувати Українську громаду у Франції на свій бік, таким чином перешкоджаючи її об’єднанню¹⁹. Інтерес також становить відозва Української громади в Німеччині “До українців, що перебувають в Німецькій державі” від 24 серпня 1935 р. У ній ідеться про консолідацію “під прапором культурної й державної незалежності Українського народу”, однак мається на увазі об’єднання лише “незіпсованих емігрантщиною елементів”²⁰. У Чехословацькій Республіці, де зосереджувалася найбільша кількість українських емігрантів, важливу об’єднавчу роль виконувала Українська громада в ЧСР, заснована наприкінці 1928 р. У фонді № 269 ЦДАГО України відклалися статут, рукописні протоколи засідань управи цієї громадської організації за період з березня 1929 р. до серпня 1936 р., численні звернення, звіти про роботу тощо²¹. У “Колекції...” зберігся також досить значний масив документів з історії організаційного становлення та функціонування Союзу українських емігрантських організацій у ЧСР (СУЕО) на чолі з відомим громадським діячем М. Галаганом²². Серед цих матеріалів

привертає увагу листування управи Союзу з Українським комітетом у ЧСР, Українським всепрофесійним робітничим союзом у ЧСР, з іншими емігрантськими організаціями в Чехословаччині та за її межами, зокрема з Європейською федерацією українських організацій на чужині, створеною на початку 1930-х рр. для “посилення і узгіднення змагань в напрямку здійснення ідеї Соборности і Самостійности України”²³.

У документах громадських організацій відклалися важливі свідчення про підготовку до скликання Всеукраїнського національного конгресу (ВНК), на який покладалися великі надії щодо об’єднання української еміграції в другій половині 1930-х рр.²⁴. Численні маніфести, інформаційні повідомлення, листи Ініціативної комісії зі скликання ВНК і Центрального підготовчого комітету ВНК дають можливість простежити народження ідеї Конгресу та розкрити перші кроки на шляху її реалізації. В ході підготовчих робіт до скликання ВНК були розроблені положення про його секретаріат, делегатів, податок на конгресовий фонд від української еміграції та статут Всеукраїнської національної ради (як тимчасового органу до створення ВНК), що також зберігаються у ЦДАГО України²⁵. Як свідчать документи “Колекції...”, справа створення Всеукраїнського національного конгресу затягнулася в часі через внутрішні суперечності української еміграції, а згодом не була реалізована у зв’язку з початком Другої світової війни.

Важливе місце серед матеріалів “Колекції...” займають документи, що розкривають реакцію українських громадських організацій на вбивство С.-Ш. Шварцбардом Голови Директорії УНР та Головного отамана військ УНР С. Петлюри, що сталося 25 травня 1926 р. у м. Париж. Одразу після цієї трагічної події його прихильниками були засновані спеціальні Комітет для вшанування та оборони імені С. Петлюри (у м. Подєбради, ЧСР) та Комісія для ведення судового процесу в справі вбивства С. Петлюри (у м. Париж, Франція). Матеріали цих громадських організацій, що увійшли до фонду № 269, дають змогу простежити не лише меморіальні заходи української еміграції у зв’язку зі смертю видатного українського державного діяча, але й безпосередню політику С. Петлюри, урядових і військових установ УНР стосовно єврейського населення в Україні в 1919 р.²⁶.

Поряд з вищезазначеними матеріалами “Празького архіву” ЦДАГО України зберігає цінні документальні свідчення, що висвітлюють позицію громадських організацій в еміграції щодо подій, які відбувалися на території Радянської України та західноукраїнських землях упродовж міжвоєнного періоду. Так, серед цього комплексу документів зберігаються матеріали про реакцію української громади за кордоном на арешт представників вітчизняної інтелігенції й сфабрикованого судового процесу над ними за участь у підпільній контрреволюційній організації “Спілка визволення України” (СВУ). Чи не найпершими своєю

позицію із цього приводу висловили викладачі Української господарської академії в Подєбрадах, утворивши спеціальну Комісію для переведення акції протесту лекторського персоналу проти масових арештів в Україні на чолі з Л. Бичем. До “Колекції...” ввійшли документи цієї громадської організації, що дають змогу простежити процес формування протесту-звернення до громадсько-політичних і культурних діячів світу, інформування закордонної преси про “антиукраїнський” судовий процес у Харкові; аналіз повідомлень радянської періодики, де висвітлювалась справа СБУ; листування з іншими українськими академічними спільнотами в Чехословаччині про можливість спільного виступу проти арештів в Україні тощо²⁷.

Окремий тематичний блок становлять документи, що розкривають ставлення українських громадських організацій до звісток про масові арешти, побиття людей, закриття й руйнування українських установ на території Західної України восени 1930 р. Необхідність спільного виступу проти політики пацифікації тимчасово об’єднала зусилля низки українських громадсько-політичних об’єднань і культурно-освітніх осередків в еміграції: Закордонного комітету Української партії соціалістів-революціонерів, Союзу українських емігрантських організацій у ЧСР, Центрального союзу українського студентства, Організації українських націоналістів, Українського робітничого університету у Празі, Товариства українських письменників і журналістів, Пласту, Українського товариства “Єдність” у Празі, Української академічної громади, Громади кубанців у ЧСР та ін. У документах “Празького архіву”, що зберігаються в ЦДАГО України, відклалися протоколи наради представників українських емігрантських організацій у ЧСР, загальних зборів їх Контактного комітету та засідань Центрального виконавчого комітету (ЦВК) для переведення акції протесту проти польського терору на західних землях України²⁸. Доповнюють їх свідчення численні заяви-протести, звернення, заклики до міжнародної спільноти та українських емігрантів, а також інформаційні повідомлення й бюлетені ЦВК, машинописна брошура “Погром українців під Польщею” (українською, англійською, французькою та ін. мовами) з ілюстраціями та свідченнями очевидців і жертв польської каральної акції 1930 р. на західноукраїнських землях²⁹.

У документах українських громадських організації в еміграції знайшла вияв ще одна трагічна подія з вітчизняної історії новітнього періоду – голодомор 1932–1933 рр. Інформацію про штучний голод в Україні та його наслідки намагалися донести до світової спільноти Українська жіноча національна рада, Українська громада в ЧСР, Європейське об’єднання українських організацій та ін. У фонді № 269 ЦДАГО України відклалися відозви, обіжники, інформаційні повідомлення та інші документи, що включають витяги із радянської преси

(газет “Комсомольська Україна”, “Комуніст”, “Пролетар”, “Пролетарська правда”, “Радянське село” та ін.), де містяться згадки про голод в Україні; звернення за допомогою до міжнародної громадськості загалом, у тому числі до організацій Червоного Хреста; резолюції протестних зборів філій Української громади в ЧСР щодо трагедії в Україні; відомості про проведення восени 1933 р. в Австрії, Бельгії, Болгарії, Італії, Люксембурзі, Німеччині, Франції та Чехословаччині Днів жалоби і протесту³⁰.

Серед документальної спадщини українських громадських організацій міжвоєнного періоду доцільно виділити також численні матеріали про відзначення в еміграції державних свят і пам'ятних подій часів Української Центральної Ради, Української держави П. Скоропадського, Директорії УНР та Карпатської України: проголошення ІV Універсалу, Акту злуки УНР і ЗУНР, підписання Берестейського миру, бою під Крутами, підняття 29 квітня 1918 р. українського прапора над кораблями Чорноморського флоту тощо³¹. Досить широко в “Колекції...” представлені свідчення про святкування ювілеїв чи вшанування пам'яті видатних українських культурних і громадсько-політичних діячів: О. Кобилянської, І. Котляревського, Олександра Олеся, С. Петлюри, Лесі Українки, І. Франка, П. Холодного, Т. Шевченка та багатьох інших³². У ЦДАГО України зберігаються також інформаційні повідомлення, реферати, звіти та брошури українських громадських організацій, що частково відображають становище вітчизняної освіти й науки в еміграції, висвітлюють просвітницькі заходи для українців за кордоном. Особливе місце серед них займають матеріали Групи української національної молоді високих шкіл, Українського громадського комітету та Українського республікансько-демократичного клубу (ЧСР)³³.

Таким чином, “Колекція документів “Український музей в Празі” ЦДАГО України є важливим і цінним джерелом з історії української еміграції, що висвітлює діяльність державних, військових, громадсько-політичних, культурних діячів, науковців і освітян, а також функціонування українських спілок, товариств і громад за кордоном у міжвоєнні роки. Важливою складовою цього документального комплексу є матеріали українських громадських організацій, що впродовж 1920–1930-х рр. постали на теренах Чехословаччини, Польщі, Австрії, Німеччини, Франції, Сполучених Штатів Америки та ін. Їхня діяльність знайшла відображення в статутах і положеннях, протоколах і стенограмах зборів, засідань, пленумів, інформаційно-довідкових повідомленнях, офіційному та приватному листуванні, фотодокументах тощо. Цей комплекс архівних зібрань дає можливість простежити зародження та еволюцію українських громадських організацій в еміграції, з'ясувати мету та завдання їхньої діяльності, окреслити засоби їх досягнення, дослідити структуру й склад керівних органів, встановити мережу філій

та представництв, розкрити фінансові засади їхнього існування, проаналізувати результати роботи. Крім того, вони висвітлюють безуспішні спроби консолідації української еміграції упродовж усього міжвоєнного періоду, крізь призму бачення вітчизняних громадських діячів відображають позицію міжнародної спільноти щодо “українського питання” в міжвоєнну добу.

¹ Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Т. 2. – Париж; Нью-Йорк, 1955–1957. – С. 634.

² Кентій А., Лозицький В. “Антибільшовицька позиція об’єднує всю українську еміграцію...” // Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали. – Київ, 2008. – С. 5–57.

³ Палієнко М. Архіви української еміграції в радянських спецсховищах (переміщення, опрацювання, використання) // Український історичний журнал. – 2006. – № 1. – С. 197.

⁴ Лозенко Л. Празький український архів : Історія і сьогодення // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 18–30 ; Яковлева Л. Празькі фонди в Києві // Пам’ятки України. – 1994. – Ч. 3–6. – С. 120–122.

⁵ Мушинка М. Архіви української еміграції у Чехо-Словаччині (1917–1945): сучасний стан і місце зберігання // На службі Клію. Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С. 532–545; Мушинка М. Музей визвольної боротьби України в Празі та доля його фондів : історико-архівні нариси. – Київ, 2005. – 160 с.; Грімстед П. К. “Празькі архіви” у Києві та Москві: Повоєнні розшуки і вивезення еміграційної архівної україніки. – Київ, 2005. – 252 с.; Заремба С. З історії Українського музею в Празі // Київська старовина. – 1997. – № 1–2. – С. 122–137; Палієнко М., Срібняк І. Музей Визвольної Боротьби України у Празі (1925–1948) : Створення, діяльність, доля архівної колекції // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Київ, 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 35–47; Палієнко М. Архіви української еміграції як культурний та націєтворчий феномен // Вісник Центрального державного архіву зарубіжної україніки. – Київ, 2012. – Вип. 1. – С. 22–35; Палієнко М. Архівна спадщина української еміграції: основні етапи формування // Архіви України. – 2011. – № 6. – С. 10–20; Палієнко М. Архівні центри української еміграції: створення, функціонування, доля документальних колекцій. – Київ, 2008. – 688 с.; Палієнко М. Український національний музей-архів у Празі (1923–1930): історія створення та основні напрями діяльності // Студії з архівної справи та документознавства. – 2004. – Т. 11. – С. 13–24; Боряк Т. Документальна спадщина української еміграції в Європі: Празький архів (1945–2010). – Ніжин, 2011. – 544 с.; Боряк Т. Історія колишнього спецфонду Державної наукової архівної бібліотеки як депозитарію бібліотечних колекцій “Празького архіву” // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 2. – С. 14–19; Боряк Т. Празький архів у ЦДАВО України: проблеми обрахунків кількісних параметрів // Студії з архівної справи та документознавства. – 2011. – Т. 19, Кн. 2. – С. 10–17; Кентій А. Фонд “Український музей у Празі” ЦДАГО України як складова “Празького архіву” (за результатами впорядкування) // Архіви України. – 2000. – № 1–3. – С. 43–49; Топішко Н. Опис фотоальбомів з Празь-

кого Музею визвольної боротьби України, що зберігаються в Центральному державному кінофотофоноархіві України // Генеза. – 2005. – Ч. 3. – С. 144–146.

⁶ Бублик Т. Наукова і культурно-освітня діяльність української еміграції в Чехословаччині та Німеччині в 20–30-ті роки ХХ століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Київ, 1997. – 17 с.; Даниленко О. Український громадський комітет у Чехословаччині (1921–1925 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Київ, 2004. – 18 с.; Боряк Т. Архівно-бібліотечні зібрання української еміграції з Чехословацької республіки: історія переміщень та опрацювання в Україні (1945–2007) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Київ, 2008. – 20 с.; Піскун В. Українська політична еміграція 20-х років ХХ ст.: автореф. дис... д-ра іст. наук. – Київ, 2007. – 30 с.; Палієнко М. Архівні центри в українській еміграції в Європі у 1920-х – 1940-х рр. (створення, функціонування, доля документальних колекцій) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук. – Київ, 2009. – 31 с.; Чугаєвська Л. Створення та діяльність українських студентських організацій в еміграції (1920–1939 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Київ, 2009. – 15 с.; Даниленко О. Роль Українського громадського комітету в соціальній адаптації емігрантів // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : Міжвідомчий збірник наукових праць. – Київ, 2003. – Вип. 9. – С. 278–295; Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: український вільний університет (1921–1945 рр.). – Київ, 1994. – 84 с.; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої). – К., 1999. – 272 с. та ін.

⁷ Центральный державный архив громадських об'єднань України: Путівник / Автори-упорядники: Б. Іваненко (керівник), О. Бажан, А. Кентій, Н. Маковська, А. Соловйова. – Київ, 2001. – С. 243–282.

⁸ Центральный державный архив громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), спр. фонду № 269, арк. 4.

⁹ Кентій А. Фонд “Український музей у Празі” ЦДАГО України... – С. 43.

¹⁰ Українська політична еміграція 1919–1945: документи і матеріали. – Київ, 2008. – 928 с.

¹¹ Ліщинська Н. Українська еміграція: невідомі сторінки. У Центральному державному архіві громадських об'єднань України не лише зберігають документи, а й популяризують їх // Урядовий кур'єр. – 2010. – 24 грудня. – С. 16; Палієнко М. Нове видання з історії української еміграції // Архіви України. – 2010. – № 5. – С. 265–268.

¹² ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр. 188, арк. 1–10; спр. 193, арк. 1–2; спр. 194, арк. 2–9; спр. 202, арк. 1–10; спр. 254, арк. 1–3; спр. 269, арк. 1–4 і зв.; спр. 297, арк. 2–58, 61–69; спр. 300, арк. 19–25, 27–29; спр. 324, арк. 1–2; спр. 335, арк. 1–5.

¹³ Там само, спр. 289–291, 293–296.

¹⁴ Там само, спр. 289, арк. 47 і зв., 51–61; спр. 293, арк. 19–22.

¹⁵ Там само, спр. 293, арк. 45–67.

¹⁶ Там само, спр. 295, арк. 7–8, 25 і зв., 35, 39.

¹⁷ Там само, арк. 47 і зв.

¹⁸ Там само, спр. 188, арк. 1.

¹⁹ Там само, спр. 288, арк. 1 і зв., 2.

²⁰ Там само, спр. 196, арк. 38 і зв., 39.

²¹ Там само, спр. 269–288.

- ²² Там само, спр. 297–313.
- ²³ Там само, спр. 300, арк. 19.
- ²⁴ Там само, спр. 327–332.
- ²⁵ Там само, спр. 328, арк. 9 і зв., 27–29 і зв., 53–58.
- ²⁶ Там само, спр. 254–261, 262–268.
- ²⁷ Там само, спр. 292.
- ²⁸ Там само, спр. 314–317.
- ²⁹ Там само, спр. 302, 318.
- ³⁰ Там само, спр. 188, арк. 22–23 і зв.; спр. 274, арк. 57–60; спр. 300, арк. 12, 13, 15.
- ³¹ Там само, спр. 232, арк. 76, 118; спр. 301, арк. 51–52, 60; спр. 306, арк. 52; спр. 333, арк. 58, 71 та ін.
- ³² Там само, спр. 188, арк. 74; спр. 228, арк. 75, 76; спр. 232, арк. 14, 29–34, 104 і зв., 142 та ін.
- ³³ Там само, спр. 195, арк. 1–51; спр. 202, арк. 30–34, 44–61, 87–92; спр. 231, арк. 44–56; спр. 232, арк. 1–147.

The author analyses the documentary complex of the Central State Archives of Public Organizations of Ukraine on the history of activity of Ukrainian Public Organizations in emigration during interwar period and gives an overview of their type composition, chronological limits and informational content.

Key words: the document; “Prague archives”; Public Organizations of Ukraine; the Central State Archives of Public Organizations of Ukraine.